

Kisfaludy Károly' munkálkodása' **criticali irányáról.**

(Vége.)

Kisfaludy Károly, mint bátyja Sándor, született költő volt; de hogy a' tehetség művészségre magasúljon, ki kell műveltetnie. Szaktudományra a' költőnek ugyan nincs múlhatatlan szüksége, de annál nagyobb, ember- és világisméretre; neki az embert önmagában teljesen ki kell képeznie, mert költeményeiben vagy alanyilag (subjective) önmaga lelki állapotjait tünteti előnkbe, vagy tárgyiagosan, embert és világot. Lyrai költőt tehát, sőt némi tekintetben epicust is, már maga a' természet teremt; mert az első csak saját kebléből merít, az utóbbi, ha képeit tárgyiagossítja is, azokat egy rég elmúlt világból szedi, hová a' tapasztalás nem hathat; drámaíró és novellistát ellenben az életnek is kell képeznie, mert valóságos embereket és világi viszonyokat ábrázol, miket élethűen egyedül a' tapasztalás által ismerhetni meg, és önlátomásból másolhatni. Károlyunk költőnek nem csak született, hanem őt azzá az élet is képezte, és ő maga magát. Tudomá-

nyos nevelést nem nyert, sőt alapos és befejezett oktatást sem; mert félbeszakasztván iskolai pályáját, 16d. évében katonának szegődött; melly állapotban komoly tanulmányokat nem folytathata, de helyettök az élet' iskolájába lépett. E' rendet illetve, hazánkban némi fonák nézetek 's előitéletek divatoznak. A' mostani haladás' fokán, a' hadiélet' körében, nem csak igen sokoldalú műveltség kívántatik, hanem az elő is segítettik. Én itt tárgyamhoz képest csak egy oldalát érintem. Diplomatai pályán az ember talán több világismeretet szerezhethet, kiterjedtebb, mélyebb belátást a' birodalmak' political viszonyaiba; de a' hadi rendben, bátor vagyok kimondani, a' mellett hogy ebbeli tapasztalás is nyílik több ember ismeretét. Az ausztriai sereg már magában egy, mindenféle nemzetekből összeálló kis világ, tagjai egyenlő törvények 's viszonyok mellett egymás között a' legszorosabb összeköttetésben élnek, 's ennél fogva teljesen kiismerik egymást; békében, kedélyök' csendes állapotjában, és harczban, hol a' szenvedélyek viharoznak 's a' halál veszélyei között minden színlés elenyészik. A' magyar ezredek azonkívül többnyire hazájo-

kon kívül tanyáznak, évekig, megismerkedvén a' külföld' embereivel, nyelvével, literatúrájával, életviszonyaival; 's ha igaz, hogy a dolgokat kivált összehasonlítás által ismerjü meg teljes sajátságokban, 's így az ember maga magát, nemzetét 's mívelődési állapotját idegen emberekkel, nemzetekkel és literatúrával egybe vetve: úgy kétséget nem szenvedhet, mikép a' katonai pálya Károlyunk ember- 's világismeretét gazdagítja; szemé önmaga, nemzete, 's szellemi állapotjai' helyes megbirálására éleszté, sőt önmívelődésére is elősegíté; mert kiben képesség és tehetség van, abban az, miveltebb nemzetek közt, felébred, 's ha ki utóbb, mint Károlyunk, még fiatal kora' erejében, nyugalmasabb, tanulmányokat elősegítő helyzetre vergődhetik, önműködése annál teljesebb, annál életbe hatóbb lesz. Katonai pályája nélkül a' mi barátunk lyrai, sőt eposi költő leendett, de dráma- 's novella-író nem, vagy nem olly hatást gyakorló, millyennek ismerjük. Elhagyván a' harczmezőt, előbb Bécsben 's később Pesten lakott, egész idejét a' művészetre és literatúránk' előmozdítására használván; milly sikerrel, mutatja azon roppant haladás, melyet első, katonai pályán készült, lyrai próbatételei és a' Tatárok Magyarországon, az Élet' Koraival és Csák Máté' töredékével összevetve mutatnak. Dicsősége pedig az, hogy önmagát nevelte, 's lelke' teljes erejét literatúránk' elősegítésére a' szerint használta, mint azt annak épen fennforgó szükségei kívánták. Előtte Révai megalapítá a' grammaticát, Kazinczy a' literaturai előadásra a' szépség 's változatosság' bélyegét nyomta: Kisfaludy Károly végre, ezen nyert előmenetelt tetteg a' költészetre alkalmazá 's azt öntudatra, célja', szabályai', eszközei' eszméletére hozva, művészetté emelte. — Költők előtte is valának, Zrínyi és Faludi, Csokonai, bátyja Sándor és Berzsenyi, 's ez utóbbi az ódában olly tökélyt fejte ki, mellyet Károly csak elérni is alig reménylhet; mind a' mellett hatások literatúránkra nem éri el Kisfaludy Károlyét, mert elszigetelve éltek a' haza' részeiben, 's a' költészetnek inkább csak egyes neveit mívelék: Károlyunk ellenben annak minden ágaira kiterjeszkedett, 's Pesten, a' haza' közép pontján, összegyűjte maga körül minden literaturai tehetségeket, tanácsosal, buzdítással és tettel hatván rájuk, 's critical

szelleme' hatalmával, úgy szólva, iskolát alkotván. Tekintsük literaturai munkásságát 1820tól 1830ig, midőn Aurorájával költészetünk' középpontja, 's fő előmozdítója volt. Zsebkönyve, mi előtte 's utána nem sikerült, íróinkat, úgy szólván teljes számmal egy körbe egyesíté, 's így együtt találjuk a' régi költői nevezetességeket, Kazinczyt és Kist Sándort és Berzsenyit, Fáy és Horvát Endrét, 's az új fények mellett a' tudomány' embe-reit, gróf Teleki Józsefet és Schediust, Horvát Istvánt és Guzmicsot. 'S melly helyes elvek szerint szerkesztetett ezen zsebkönyv! Révai' tanja és Kazinczy' nyelve az alapok; a' verseles, pongyolaságából kivéve, kényesebb formákhoz idomítva; a' magyar népköltés' nemesített elemei a' literaturáig magasítva; a' regényes költészet történeti alapon bevezetve; a' beszély az élet' gazdag forrásához utasítva, 's így érzések és eszmék helyett, mik költőink' régiebb tárgyai, emberek és korok hozva szönyegre. Ha Károlyunk ezek körül más társai' dicsőségéből osztozik: egy kizárólag övé: a' nemzet életű dráma' megkezdése; mert ha előtte illynemű művek léteztek is, belbecs-kivált formára, csak a' próbatételek' sorába iktathatók. De Kisfaludy Károly nemcsak munkái által, mint író, terjeszté köztünk a' művészetet, hanem személyessége által is, körébe vonva a' lelkes ifjúságot, az akkori nemzedék' reményeit, 's azt oktatásaival, buzdításával erősítve. Beszélgetései' tárgya a' költés, magyar nyelv' ügye 's művészet valának. 's ezen kört, egymásnak legrszabadabb megítélése edzé és mívelé. Senki nálánál valamelly beadott vagy előtte felolvasott munkának őszintébb bírálója nem volt, de senki sem is örült bensőbben, mint ő, midőn olly fényeket láta maga körül feltűnni, olly vélemlenül, olly meglepőleg, mint az „Angsbürgi ütközet“ éneklőjét 1823, 's Zalánét 1825ben. De azért, hogy az érdem' koszorúját meg nem tagadta, sőt hazafiúi örömmel nyujtá; barátjai', sőt ön fogvatkozásai iránt nem vala el-fogulva. Körülte a' különböző körülmények szerint módosulva, némileg azt lehete észre-venni, mit Goethe, életében magáról ír, hogy tudniillik barátjai' körében a' legrszigorúbb critica divatozott, hogy egymás' hibáit kimé-letlenül megrótták, sőt kigúnyolák, nehogy babérkoszorúikon elszunyadjanak. Hol barát-

tot baráthoz a' tehetség' becsülése köt, ott illy szigorúságban nincs bántás, mert hiszen a' gráncs nem a' tehetséget, hanem egyedül a' hibát, tévedést, vagy hanyagságot érdekli; szükséges pedig, mert hibáink' eszmélete nélkül nincs tökéletesülés, nincs haladás a' nehéz pályán. Károlyunk, kinek életfeladása költészetiünk' öntudatra hozása, művészi fokra emelése volt, végre, a' szóbeli criticával meg nem elégedhetett, neki elmulaszthatlanul egy criticali intézetre volt szüksége, hol aetheticai nézeteit tágabb körrel közölheté, a' költészet' célját, szabályait 's eszközeit a' megjelenő művekre alkalmazva kifejtheté. 'S e' célra kell vala, az első eszme szerint, szolgáltniok a' még 1826ban tervezett Kritikai Lapoknak, melyekhez már akkor ő és Kölcsey Ferencz munkatársul nemcsak ígérkezett, hanem mindkettő dolgozni is kezdé. Ez akart az első állandó próbatétel lenni, literaturánkat critica által öntudatra ébreszteni, melly nélkül, a' literaria historia' tanusága szerint, egy nemzet' tudománya 's művészete sem közeledhetett tetőpontjához. E' létesülendő lapokhoz Károlyunk többi között egy, töredékében utóbb felolvasandó, áttekintő cikkelyt írá, 's számos Pályalombokat szórt, ismeretlenek, ismerősök, egyik legkedveltebb barátja, és — önmaga ellen. Egy, a' literaturai munkásságot political szempontokból helytelenül bíráló, őt ezért pártosnak nevezte. De pártos, a' szó' nem kedvező értelmében, élet- és literaturában csak az, ki önző célok' kivitelére szövetkezik másokkal, 's így az emberiség' céljai' valósulását szóval 's tettel hátráltatja; ellenben, azok' előmozdítására, gátlói ellen, egyesülni, nemcsak nem tilos, de kötelesség, mert, mint mondám, az egyes erő csak egyesülés által nyerhet teljes hatást és sikert. Ha az emberiség a' boldogság, jó, szép és igazban halad, azt ellenmondhatlanul egyedül minden idők' és országok' legjobbjai' hű és buzgó egyesületének 's lelkesedett munkásságának köszönhetjük. Egy régi erkölcsi alapszabály azt tartja: mit magadnak nem kívánsz, másokon se kövesd el; Károlyunk írt Pályalombokat, de saját munkáit sem kimélve, 's mit ezek iránt szükségesnek tartá, azt az igazság és művészet' érdekében másoké ellen is elkövetheté. Ez tettének teljes, megczáfолhatlan igazolása.

Nem lesz talán kedvetlen tisztelt hallgatóink előtt, ha az előre becsátottak után néhány

töredékeket terjesztünk elő azon czikkelyből, melly az elhúnytnak életírásában áll.

(Felolvasás. X. köt. 278—82.).

'S most halljuk, mint gyakorlá szeszélyét saját drámai munkásságra' zsengein.

(Felolvasás. X. köt. 283.).

Nagy érdemű gyülekezet! a' mi közös szellemi barátunk nincs többé, ki, ha köztünk él, nemzeti színházunknak kétségkívül legmunkásabb, 's hihetőleg legszerencsésebb drámaírója, 's bizonyosan legjelesebb, legtapasztaltabb, leggyakorlatibb műbirálónk. De íme tőlünk e' szerencse megtagadtatott; ő, mint legujabban egy más jelesünk, kinek pótolhatatlan vesztét a' hazával együtt kised intéztünk is keserű, mint Kölcsey Ferencz, azon korban ragadtatott el közülünk, midőn teljesen kiképzett nagy tehetségeitől a' legérettebb gyümölcsöket várhatók. Kora vesztökben azon, mondanám, régi gyász-sors' újabbi csapását látjuk, melly nemzetünkkel annyiszor érezteté súlyát, de, bátor vagyok mondani: az nem foszt meg egy jobb kor' reményétől. Íme Károlyunkat elvesztők, de szelleme köztünk él, eszméi létesültek, munkássága folytattatik, 's nevére társaság alakult, mellynek czélja tovább vinni, mit ő életében eszközölt. Azért hirdet ez és oszt díjakat művészi tárgyak' elméleti felvilágosítására, serkent és buzdít költészi feladásokkal gyakorlatra. Kútforrásai, igaz, csekélyek, de csekély eszközökkel nem egyszer éretett már el nagy siker, 's hogy a' szándékot áldás követte, mutatja legujabban e' harminczhat vívó a' versenypályán. Ily számmal eddig hazánk' íróitól még egy díj sem tiszteltetett meg. Jutalmaival pedig, Kisfaludy Károly' példajaként, kivált hazánk' lelkes ifjúságára akar hatni, melly serdülő literaturánk' minden reménye, 's jaj ez ügynek, ha e' magas hivatás nem lelkesíti kebelét. Literaturánk nem haladhat, ha a' követők elődeiket túl nem szárnyalják. Nyelvünk mind inkább csinosul, literaturai eszközeink szaporodnak, a' közönség' részvéte nő, nő a' méltatás, mezők nyílnak jutalomra, 's így ők hasonló tehetségekkel is, mind ezt használva, a' kiegyenlített úton szerencsésben haladhatnak. Mi reménylünk! Kazinczy Ferencz egyik utolsó munkájában azon sejdelmet fejezé ki, hogy az istenfiak, kik nyelvünkre fényt derítendenek, nem sokára meg fognak jelenni. Fel azért, lelkes ifjak, akaratotok' férfias szilárdságá-

val, lelketek' minden erejével, kebletek' láng-
 ra lobbant, nagyra vivó szenvedelmével; hagyj
 teljesedjék be az ősz látnok' jövendőlése! De
 ne feledjétek, hogy illy haladás csak a' mi el-
 hűnyt barátunk' szellemével eszközölhető, e'
 fáradhatatlan önmíveléssel, és e-
 zen, önmagát el nem fogúltan mélt-
 tató kebellet! Érdemetek' elismerése a'
 haza 's e' társaság' kötelessége leend, 's jaj
 azok felett, kik önzésökben önmagokat jobban
 tudnák szeretni mint a' hazát, 's felülhaladta-
 tásukon inkább szomorkodni, mint literaturánk'
 előmenetelén örülni. De nem, nagy tekintetű
 gyülekezet! az legalább e' körben nem történ-
 hetik: mert míg azt Kisfaludy Károly' szelleme
 lelkesíti, nyílt karokkal fogadja az érdemet;
 's ha volna tagja, kinek homlokát a' haza ko-
 szorúval díszesíté, ő azt örömmiadván a' mélt-
 több' fejére tűzendí. *Szontagh Gusztáv.*
